

Nr 453

Av fröken Andersson och herr Eskilsson, om utredning rörande förvärvsavdraget vid beskattningen.

(Lika lydande med motion nr 552 i Andra kammaren)

Enligt 46 § 2 mom. kommunalskattelagen äger gift kvinna som haft inkomst av rörelse eller av eget arbete åtnjuta ett avdrag av 300 kronor. Har hon barn under 16 år, åtnjuter hon därutöver avdrag med 20 % av inkomsten, dock tillsammans med det s. k. bottenavdraget å 300 kronor sammanlagt högst 2 000. I det fall hustrun biträder mannen i dennes förvärvsverksamhet, är mannen berättigad till ett avdrag å 300 kronor.

Detta avdrag betecknas såsom förvärvsavdrag. Ett sådant infördes ursprungligen i syfte att mildra sambeskattningsverkan. Avdraget var då helt oberoende av förekomsten av minderåriga barn. Det var först efter det förslag härom framförts av sambeskattnings-sakkunniga — såsom ett provisorium år 1947 och därefter 1949 såsom definitivt förslag — som förekomsten av barn fick betydelse med avseende å förvärvsavdragets storlek. Sin nuvarande utformning fick detta avdrag genom beslut av 1960 års riksdag.

Det får numera anses allmänt erkänt att förvärvsavdraget är avsett att vara ett omkostnadsavdrag. Den gifta moder som har förvärvsarbete utanför hemmet är nödsakad att vidtaga vissa kostnadskrävande åtgärder för barnens tillsyn och vård under moderns frånvaro för att hon över huvudet skall ha möjlighet att förvärva inkomst. Avdraget utgör alltså ett led i ett skattesystem byggt på skatteförmågeprincipen. Det har tillkommit för att åstadkomma rättvisa i beskattningen.

I den proposition som föregick 1960 års riksdagsbeslut betonades just att förvärvsavdraget är ett rent omkostnadsavdrag. Samma uppfattning kom till synes i det av 1957 års sambeskattningsrevision år 1959 avgivna betänkandet rörande familjebeskattningen.

Med dessa utgångspunkter vore det principiellt riktigaste att den förvärvsarbetsande gifta modern finge avdrag för sina verkliga utgifter för barnens tillsyn och vård. Otvivelaktigt skulle detta emellertid vara förenat med ett betydande besvär för såväl taxeringsmyndigheterna som de skattskyldiga. Ofta skulle det dessutom vara mycket svårt att få fram de riktiga beloppen för ifrågavarande omkostnader. Beträffande det alldeles övervägande antalet fall där gift moder har förvärvsarbete torde därför den enda metod som kan anses praktiskt genomförbar vara att tillämpa en scha-

blonmetod. Så är också såsom nyss sagts förhållandet enligt kommunal-skattelagens bestämmelser.

Eftersom förvärvsavdraget är ett omkostnadsavdrag, bör det i och för sig vara »neutralt» vid den bedömning den förvärvsarbetande modern gör när hon skall ta ställning till frågan om att eventuellt skaffa sig arbete utom hemmet. Det får med andra ord inte vara vare sig för litet eller för stort. Är schablonavdraget för generöst tilltaget får avdraget lätt den verkan att den gifta modern därav påverkas att söka arbete utom hemmet. Den extra favör hon erhåller genom det för höga avdraget är att jämställa med en premie. Detta kan även ha psykologiska verkningar, nämligen om allmänheten bibringas den uppfattningen att avdraget har sin grund i en statens önskan att få ut gifta mödrar på arbetsmarknaden.

Är å andra sidan schablonavdraget för snålt tillmätt, finner den gifta kvinnan det föga lönande att ikläda sig de kostnader för barnens vård som hon finner nödvändiga men vilka hon icke får avdrag för vid beskattningen. Hennes värderingar härvidlag förstärkes ofta av psykologiska skäl.

Förvärvsavdraget är icke i något av dessa två fall neutralt. På grund av sin storlek påverkar det otillbörligt i någondera riktningen. Kvinnans val mellan att stanna hemma för att sköta barn och att skaffa sig förvärvsarbete påverkas, och hon har alltså icke det fria val som hon enligt vår bestämda mening bör ha.

De här anförda synpunkterna leder närmast till att schablonavdraget icke bör sättas alltför högt. Å andra sidan bör de förvärvsarbetande mödrar som kan styrka verkliga kostnader utöver dem schablonen medger ha möjligheter att få göra avdrag härför. Därest man för det övervägande antalet fall tillämpar en schablonmetod, synes besväret och svårigheterna för taxeringsmyndigheterna att i särskilda fall bedöma det skäliga i ett begärt avdrag icke behöva bli så stora att man fördenskull måste avstå från en vidgad avdragsrätt.

De nuvarande avdragsbestämmelserna tar icke någon hänsyn till om den gifta förvärvsarbetande kvinnan har blott ett eller flera minderåriga barn. Det torde dock förhålla sig så att antalet minderåriga barn i en familj i ganska väsentlig grad påverkar storleken av de nödiga kostnaderna. Där en gift kvinna med blott ett barn kan finna det lämpligt och möjligt att lämna in sitt barn på t. ex. ett daghem, kan flerbarnsmodern finna det nödvändigt, icke minst ur ekonomiska synpunkt, att anlita hjälp i hemmet. Enligt vår mening borde därför avdraget vid en given inkomst få uppgå till högre belopp i det senare fallet.

Kostnaderna påverkas även av barnets eller barnens ålder — i flerbarnsfamiljer av de yngstas ålder. Upp till en viss ålder måste barn med nödvändighet ha tillsyn. De något större barnen däremot — även sådana som icke nått 16 års ålder — är i allmänhet under viss del av moderns frånvaro

i skola. De är också i väsentligt större utsträckning kapabla att ta vara på sig själva. Från skatteförmågesynpunkt finns alltså anledning att medge förvärvsavdrag som på något sätt varierar med hänsyn till barnens ålder.

En avdragsrätt med avseende å de verkliga kostnaderna i den mån dessa överstiger vad schablonavdraget högst medger kan icke vara helt fri. Å ena sidan bör viss likformighet iakttagas i förhållande till de förvärvsarbetande hustrur vilkas avdrag helt bestämmas av schablonen. Av denna anledning synes det nödvändigt att såsom ram för avdraget fastställa viss procent av inkomsten. Å andra sidan synes avdrag ej kunna medges med hur högt belopp som helst. Liksom vid andra omkostnadsavdrag bör man här hålla sig till de nödiga kostnaderna. För att en skönmässig bedömning inte skall behöva äga rum vid taxeringen bör lagstiftningen innehålla fixerade bestämmelser om avdragets maximum. Det bör variera med hänsyn till barnens antal och ålder.

Den hittillsvarande framställningen har enbart rört sig om gifta förvärvsarbetande kvinnor. Med hänsyn till avdragets omkostnadsnatur gäller de förda resonemangen emellertid med samma styrka i fråga om förvärvsarbetande mödrar som är ogifta, änkor eller frånskilda. För närvarande erhåller sådan skattskyldig formellt icke förvärvsavdrag. I stället åtnjuter hon dubbelt ortsavdrag, vilket i princip kan sägas innebära att lagstiftaren presumerar, att den kategori det här är fråga om regelmässigt har förvärvsarbete hela året och att någon gradering av avdraget därför inte behöver ske. I den mån de ovan berörda synpunkterna vinner beaktande bör ändring ske även för de ensamma barnförsörjarna.

Enligt vår uppfattning bör frågan om förvärvsavdraget tagas upp till ny och ingående skyndsam prövning. De synpunkter vi här anfört bör därvid enligt vår mening komma under prövning.

Aberopande det anförda hemställer vi,
att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte med beaktande av de i motionen anförda synpunkterna låta företaga en skyndsam utredning rörande förvärvsavdragets utformning.

Stockholm den 26 januari 1962

Ebon Andersson

Carl Eskilsson